CULTURA CREȘTINĂ

Apare, cu excepția lunilor Iulie și August
la 10 și 25 n. a fiecăreĭ luni.

Anul VII. 25 Ianuarie 1918. Nr. 2.

SUMARUL:

REDACȚIA: † Mitropolitul Victor.
Dr. NICOLAE BRÎNZĂU: In cauza presei noastre bisericești (Scrisoare păr. Dr. Alexandru Rusu).
P. GREGORIE D. NEDA: Credința mucenicului. — O pagină din psihologia eroilor crucii: Sf. Apolloniu. – (II. Articol final).
IOAN GEORGESCU: Temeiurile mișcării noastre (Necesitatea criticei).
INSEMNĂRI: Motivarea proiectului de autonomie și biserica noastră (Dr. Alexandru Rusu).
CRONICĂ: La moartea mitropolitului nostru (ar.). Alte două conferențe episcopești (ar.). Mișcarea din capitlul mitropolitnn (r.)
CĂRȚI ȘI REVISTE: A. Melin, Cărțile răsbolului: 1. Plugul Domnului; 2. Din Răsboiu Viersuri și cântece (ig.).
TELEFON.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 3909 -1945

Nagysze

Blaj.
Tipografia Seminariului teologic gr.-cat. 63—18.

Nou Abonament.

Incheiându-se anul VI (1916|17) al revistei, cu 1 Ianuarie 1918 deschidem nou abonament pe lângă următoarele preţuri:

Pe anul întreg 20 cor.
Pe jum. an 10 cor.

Scumpetea enormă a hârtiei, care de altfel abiă se mai găseşte şi urcarea neînchipuită a preţului de imprimare ne-au silit şi pe noi să venim cu această ridicare a abonamentului revistei, fără de care existinţa ei nu puteà fi prelungită. Cu preţurile de abonament fixate acum sperăm însă, să putem da cititorilor noştri revista iarăş de două ori pe lună, ridicând şi ţinând mereu la suprafaţă toate chestiunile cari în ceva formă privesc vieaţa noastră bisericească.

Astăzi, mai mult ca oricând, avem lipsă neapărată de o presă bisericească la înălţimea cerinţelor vremii şi de aceea ne place să credem, că abonenţii noştri nu vor părăsi, din cauza abonamentului urcat, şirurile acelora, cari înţeleg să sprijinească cu obolul lor o mişcare atât de importantă.

Redacţia şi Administraţia
„Cultura Creştină".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul VII Blaj, 25 Ianuarie 1918. Nr. 2.

CULTURA CREȘTINĂ

APARE, CU EXCEPȚIA LUNILOR IULIE ȘI AUGUST, LA 10 ȘI 25 a. A FIECĂREI LUNI.

Abonamente:
Pe un an: cor. 20.
Pe ½ an: cor. 10.
In străin.: cor. 24.
Numărul: 1 coroană

REDACȚIA:
Dr. Ioan Sâmpăleanu, Ștefan Roșianu, Dr. Alexandru Nicolescu, Dr. Alexandru Rusu și Dr. Ioan Coltor.

Redacția și Administrația:
»Cultura Creștină«.
Balázsfalva.

† Mitropolitul Victor.

Digitized by Babeș-Bolyai University Library, Cluj

Blajul a primit o nouă lovitură: Mitropolitul Românilor uniți, astăzi nu mai este.

Arhiereul Victor, bunul nostru Părinte, doarme acum liniștit în cimiterul parohial, iar pe porțile castelului său sunt puse pecețile mari ale stăpânirii.

Ceasul morții l-a răpus când, deși îl prevedeam din distanță, totuș nu ni-l puteam închipui atât de aproape, ne îngroziam de o astfel de închipuire, l-a dus dintre noi tocmai când mai mult aveam lipsă să rămână aici, când biserica noastră se cutremură și numai la gândul unei sedisvacanțe.

Dumnezeu însă a voit altcum, iar noi plecăm cu smerenie fruntea în țărână și-i adorăm voința.

Mitropolitul nostru s'a dus departe, într'o lume mai bună, ar fi voit pare-să fugă de noroiul, în care se cufundă lumea noastră, să scape de scârba ce-o simțià în fața nouelor atacuri, cari îi amenințau biserica.

Dr. Victor Mihályi de Apșa aparține deja istoriei.

Şi va fi tocmai istoricul nepărtinitor, care va fixà la vreme conturele, între cari a pulzat vieaţa şi activitatea acestui om, mintea şi inima acestui cucernic arhiereu.

Nu ne înşelăm însă crezând, că el fără multă osteneală va aflà un loc potrivit pentru Mitropolitul nostru în galeria celor mari ai neamului românesc. Vieaţa lui neprihănită, caracterul său neatins, firea sa neşovăitoare în faţa marilor primejdii, cari neliniştiau luntriţa bisericii sale şi mai pe sus de toate credinţa aceea vie, credinţa aceea apostolică, pururea trează, pururea strălucind, credinţa de Arhiereu, vor stabilì definitiv un pedestal de marmoră albă în panteonul românesc pentru figura Mitropolitului Victor.

Noi cei de azi poate suntem şi prea aproape de el, prea îl privim de lângă noi, decât să-i putem aprecià calităţile, să-i putem cumpănì vrednicia, să-i pricepem pe deplin gândirea. Atât însă suntem în stare să spunem şi să spunem fără teamă de a fi vreodată desminţiţi, că Victor Mihályi a fost un creştin în cea mai curată concepţie a cuvântului şi a fost un român în cea mai nobilă afirmare a acestui ideal. Creştin întreg, care nu a ştiut să falsifice numele acesta sub nici o condiţie, sub nici un pretext; român deplin, simţind româneşte, lucrând şi suferind cum ştiu să sufere şi să lucreze adevăraţii arhierei români.

Nu şi-a pulverizat niciodată personalitatea, ca să fie el cărare, peste care să treacă, cei cari uneltiau împotriva bisericii sale şi a neamului său. Ba în privinţa aceasta a fost atât de sever, atât de intransigent, încât se ferià să ceară dela cei mari până şi lucruri, pe cari cu o conştiinţă liniştită puteà să le pretindă; se temeà ca nu cumva prin aceasta să fie obligat la contraservicii, cari să-i clatine principiile, ori barem să le întunece lucirea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cast și nevinovat ca un copil a trecut prin cei 77 de ani ai săi cum trece un înger fără trup neatingând par'că pământul ce-l calcă, necunoscând lutul, pe care se sprijinește piciorul. Curat la vorbă cum fecioarele sunt curate, modest în privire, cumpătat în toate și extraordinar de rigid în direcția aceasta, a fost o făclie aprinsă totdeauna, despre care nu a cutezat nimeni să susțină, că s'ar fi stâns vreodată și de care nu îndrăsneà nimeni să se apropie decât cu sfiala, cu care te apropii de icoanele sfinților.

Ca un adevărat preot al lui Hristos iubià biserica și-i păzià așezămintele cu atâta devotament și cu o așà îndârjire încât, ducând până la extrem, până la scrupul menținerea vechilor ei forme, nu de puține ori privià cu toată neîncrederea la orice fel de înnoire, la orice nuanță de schimbare, ce nu cadrà cu vederile sale. A voit să păstreze tot ce i-s'a încredințat, până și litera canoanelor și scurtimea nemișcată a rubricilor tipiconale și coloarea răsăriteană roșie a hainelor de îngropăciune. Dacă uneori a greșit, a făcut-o crezând, că astfel se cade să fie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sărmanul Mitropolit. A avut mult să sufere, a avut multe să îndure, multe să înghită dela cei de sus și poate și dela cei de jos. Nu tuturor le erà simpatică figura aceasta de om, de om frumos, care nu cercà însă simpatia nimenui și păreà, că nu se bucură dacă o are. Nu toți aprobau modul său de a privì lumea, felul său de a rezolvì lucrurile: toate el singur, stând la masa de scris de dimineața până seara, dela 8 dimineața până seara la 6, în toate zilele anilor și în toți anii vieții, fără întrerupere, fără odihnă, fără pauză. De ce să treacă tot prin mâna mitropolitului cele 13—14 mii de acte consistoriale la an și încă de trei ori fiecare act, cetind toate scrisorile, cari sosiau, prezidând ședințele, în cari se desbăteau, corectând con-

ceptele de răspuns și subscriindu-le, când le dădeà drumul în lume? De ce? Această întrebare șoptită la urechia lui îl făceà câteodată să sufere, nu-l făceà însă să se schimbe.

Marile lui dureri erau însă provocate de furia valurilor din afară, cari amenințau cu înnec luntrea în care el mânuià lopata. Erau talazurile mari, urîte, spumoase, erau izbirile violente de stânci, de piscuri ieșite din mare, printre cari plutià cu anevoie și fără voie i-se păreà, că pierde siguranța cârmei și încrederea în izbândă...

Dumnezeu însă permite răul, dar nu lasă fără mângăiere pe cel ce se luptă cu el. Așà și Mitropolitul Victor în mijlocul atâtor nenorociri, cari au trecut în cei 43 de ani de arhierie peste dânsul, a putut înregistrà totuș reale succese, evidente pășiri înainte în biserica sa. Aproape toate lucrurile minunate, cari astăzi apropie mai mult biserica noastră de cărarea pe care este chiemată să meargă, s'au înfăptuit sub păstorirea sa. Reuniunile de misiuni, reuniunile mariane, spiritul mai pronunțat creștinesc al nostru al preoților, purificarea aerului prin seminare, apropierea mai deasă a multor credincioși de sfintele taine, lupta inițiată împotriva alcoolismului, idea orfelinatului nostru, îngrijirea emigraților din America, toate aceste svâcniri de vieață nouă își înseamnă începutul pe timpul cârmuirii sale. Ele, credem, îi vor fi fost de multeori prilej de mângăiere și motiv de încurajare.

Lăsământul său, care în definitiv pare a se urcà la 700.000 (șapte sute mii) coroane va fi și el un motiv, pentru care biserica și cultura românească va ținea mai mult la adormitul Arhiereu, scriindu-i numele în șirul marilor mecenați ai săi.

S'a stâns un om. Un om mare s'a stâns între noi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Clopotele catedralei mitropoliților noștri au plâns din nou un Arhiereu, au jelit patru zile un Mitropolit al Românilor uniți.

Toată suflarea românească a simțit o zguduire puternică judecând vitrejia vremilor, în cari o cârje arhierească a rămas fără stăpân, în cari Blajul și-a pierdut conducătorul și biserica unită pe marele său păstor.

Deie Dumnezeu, ca văduvia mitropoliei noastre să nu fie prognostic de moarte ci solitoare de vieață, de o nouă vieață, dacă nu altcum, cel puțin pentru rugăciunile și vredniciile adurmitului și din mila lui Dumnezeu.

REDACȚIA.

In cauza presei noastre bisericești.

— Scrisoare părintelui Dr. Alexandru Rusu. —

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Scumpul meu frate,

Cu plăcere am citit articolul din Nr. 18—20 a. tr.: „Presa noastră bisericească". Adevărat: un capitol din problemele de vieață ale bisericii noastre. Tu știi, că în seria „La problemele bisericii române unite", a fost contemplat și de mine un articol special pe tema aceasta și dacă ajungând la sfârșitul anului, a trebuit să terminăm seria, dă-mi voie, ca pe aceasta cale să spun ce am de zis la acest obiect! Voiu cercă să fiu scurt.

Când vorbim de presa noastră bisericească, am trecut peste chestia *importanței* aceleia. Nu mai ilustrăm, ce putere mare e presa, cum a ajuns aceasta să fie a șeasa mare putere; ce interese mari ale bisericii sunt legate de ea, încât cu tot dreptul se zice, că sf. Pavel de ar trăi azi, ar fi gazetar...; peste toate acestea am trecut și constatăm simplaminte (cu vorbele tale): importanța ei ni-se pare atât de mare, încât *față de ea nu dăm întâietate nici unei alte probleme!*

Dar prin aceasta am recunoscut și aceea, că problema presei la noi e cât se poate de *nerezolvită*, neglijată. E dureros a vedeà aceasta la o biserică cu trecut cultural, ca al bisericii noastre, prin care a răsărit soarele Românilor; la o biserică

cu atâția oameni crescuți în Apus și cvalificați europenește; durere, dar ce să faci? Peste asta iarăș trecem.

Să vedem soluțiile.

„Cea mai norocoasă soluție a chestiunii, socotim realizarea ideei plăsmuite în palatul episcopesc din Oradea-mare în forma societății ‚*sf. Unire*'. Statutele ei sunt lucrate demult, așà, că numai să voim, idea se poate întrupà fără nici o amânare". Șirele acestea ale tale exprimă o convingere atât de naturală, încât oricine va trebui să le subscrie; le subscriu și eu, cu anumită rezervă. O reuniune literară poate servi spre îndrumarea unei acțiuni, poate să o sprijinească, dar încă nu *face* presa. O „sfântă Unire" poate să aibă capital, cu ajutorul căruia să hotărască editarea unei gazete poporale, a unui ziar, unor reviste, broșuri și biblioteci, poate să aibă redactori bine salarizați (asta o vieazà unii!), cari domnește să-și provadă oficiul; poate eventual să conteze și la sprijinul preoțimii întru răspândirea editurilor sale: dar cu toate acestea vom fi departe de a-și fi ajuns *biserica* scopul. Cine ne garantează, că editurile acelea vor fi la înălțime redactate și nu vor ajunge la soartea celorlalte publicații „oficioase". Cine ne garantează apoi răspândirea, în măsura cuvenită? Aceea nu atârnă dela recomandările oficioase și dela aprecierile academice.

Babeș-Bolyai Central University Library Cluj

1. Prima chestie, ce se impune, e aceea a răspândirii sau *colportajului*. In vara trecută vorbeam cu păr. Biró, iezuitul din Pesta, care foaia sa „A Sziv" a dus-o la un tiraj ne mai pomenit la catolicii din țară. „Poftim, zice, am avut până acum Asociația de presă (de soc. „Sf. Stefan", care de o jumătate de veac există la ei, nici n'a pomenit), am avut atâtea foi, reviste și totuș n'am avut *presă*. Presa acum se face! Și mi-a repetat lucrurile, cari chiar atunci se tipăreau în articolul „Kath. sajtópraxis" din „Egyházi Közlöny" (din 25 Maiu 1917):

„Un om mare a zis odată, că plănuirea e mormântul faptelor. ..Să grijim, ca să nu ajungă o atare greșeală și în tratarea chestiei presei catolice. Oameni mari cu idei și planuri mari au deșteptat conștiința catolică adormită, i-au deschis ochii și au ținut înaintea ei Goliatul îngrozitor, presa. Pe urma planurilor mari s'au născut fapte distinse, în 20—25 ani presa catolică arată rezultate într'adevăr vrednice de recunoștință. Acum din nou... mari idei și planuri au ieșit din capetele bărbaților conducători, arătând cu deget eroic către presa catolică de mare putere! Cașicând aș vedeà grandiosul plan de răsboiu al lui Hindenburg sau Conrad înaintea mea, aș auzi sfaturile lor cu statul major, cașicând ar durdul în urechile mele puternicul lor glas, care împărțește porunci vitejilor ofițeri: așà sunt eu acum, când au trecut diferitele adunări de presă catolică.

Pentru un moment rog răbdare! Cu omajul şi onoarea cuvenită chiar sfinţilor rog pe fiecare Moise şi Ilie al presei de pe înălţimile insufleţirii şi inspiraţiei făuritoare de planuri de răsboiu şi prea umilit îi rog, să privească cu mine acest pământ cu praf, frontul şi tranşeele presei.. Of, Hindenburg şi Conrad, ce ai face cu planurile, cu statul major al tău, cu ofiţerii tăi, dacă n'ai aveà infanterie învăţată, cu chiemarel Aici, aici e unul dintre cele mai mari năcazuri ale chestiei noastre de presă! Şi despre asta? Da, despre asta puţine idei, planuri am auzit..."

Aşà e: chestia presei *nu* se rezoalvă de sus, cu punerea în aplicaţie a unor statute, cu redactori bine salarizaţi, cu recomandări prin circulare...; nu, chestia, ca scop al bisericii, se rezoalvă jos, în ultima faţă, *când* şi *cum* ajunge în mânile cetitorilor.

„Peatra, care nu au socotit-o ziditorii, aceasta s'a făcut în capul unghiului": toţi, câţi s'au ocupat până acum şi la noi de chestia presei, sau mulţumit cu atâta, cum să-şi vadă scopul *lor* ajuns: editarea, scoaterea publicaţiilor; nu s'au ocupat şi de aceea cum să-şi ajungă presa în sine (şi biserica) scopul prin răspândirea ei în cercuri cât mai largi!

Deci, iubite frate, fiind lucrul principal colportajul, la acesta puţin importă organizaţie oficioasă, a la „sf. Unire"; trebuie şi aici organizaţie, dar cu totul de altă natură, pe alte baze, despre care vom mai puteà vorbi deosebit!

2. La chestia producţiei foarte însemnat rol poate aveà o *societate literară,* care *şi altfel îşi are însemnătatea sa socială-culturală* de nespusă valoare; dar încă nu înseamnă totul, cum vom vedeà mai la vale. Acum să vedem numai, de ce nu s'ar înfăptui aceasta? Idea e aşà de veche, încât nu poate zice nime, că încă nu e coaptă. Cei mai mulţi o datează dela conferinţa din 'Orade, ţinută la 1910; dar Dr. Aug. Bunea în lucrarea sa „Discursuri, autonomie" şcl. apărut la 1903, zice: „este *timp îndelungat,* decând s'a pornit acţiunea pentru înfiinţarea unei societăţi literare provinciale, dar lucrul n'a ajuns nici până la aprobarea statutelor" (p 486). Azi ştim, că statutele sunt de mult aprobate şi cauza neînfiinţării e răsboiul. Ei bine, în 1914 se puteà vorbi aşà: nu facem nimic, până după răsboiu. Dar cu încetul moratoarele au încetat; ba ici, ba colo s'a trezit lumea, că sfârşitul răsboiului e atât de îndepărtat, încât afacerile nu mai suffăr amânare. Mai ales acelea, cari sunt în legătură cu *necesităţile răsboiului.* O atare afacere e chiar literatura religioasă! Sub decursul răsboiului s'au făcut alte lucruri, şi mai mari. Se face acum votul universal şi au-

tonomia catolică, s'a făcut la rom.-cat. „Academia sf. Stefan", s'a făcut chiar acum o societate literară protestantă: de ce nu s'ar puteà face şi la noi ceva? Chiar ca chestie económică: nici odată n'au avut credincioşii noştri bani ca acum şi cu cât mai mult ar jertfi ei, cu atât mai puţin ar fi avizată societatea la sprijinul Preasfinţiţilor arhierei!

Deci părerea mea, iubite frate, e, să cerem *a se luà la revizie* sentinţa de atunci, când se credeà, că răsbolul va ţineà cel mult 4—5 luni, şi să vedem, da dacă totuş se va face ceva. Mai ales acum, când absolute n'ar stricà, să vadă lumea, că există şi biserica noastră, chiemată la vieaţă de sine stătătoare!

3. Dar şi până atunci, resp. dacă nu se face încă plănuita organizaţie provincială, ce ar fi de făcut?

Tu iubite frate, înainte de toate combaţi idea, de a se face o grupare de jos, prin care să se abandoneze gruparea plănuită de sus, adecă oficios. Intrucât e vorba de o grupare contra oficialităţii, ai tot dreptul: e de condamnat. Intrucât însă e vorba de o grupare spontană, de jos, aceea nu numai nu ar fi de condamnat, ci ar fi chiar de dorit, şi numai asta ar oferì unele cadre, cari cu timpul să fie uşor suscepute în cadrele organizaţiei mari!

Căci *grupările, cari există azi* şi a căror susţinere o doreşti tu, orice, *numai naturale şi sănătoase nu se pot numi!* Grupările acestea sunt pur personale şi nu sunt de loc legate de centre. Singura excepţie e „Unirea". Mult a fost Blajul fără „Cultura Creştină" şi ar fi poate şi astăzi dacă nu erau oamenii din jurul ei; nici Prislopul n'ar fi scos „Cuvântul Adevărului" fără oamenii, cari l-au început; iar că singura foaie poporală creştină de azi a noastră se scoate dintr'un loc, unde nici tipografie, nici alţi oameni nu sunt, ca în palmă: asta, tu ai spus-o, iarăş se atribue unei împrejurări pur personale. Ce să zicem de scoaterea cărticelelor, de diferitele noastre *biblioteci?!*

Inceputul lor se datează din 1914 încoace. Ne mai scoţindu-se cele vechi (dela Blaj şi Cluj), în anul prim al răsboiului ne-am trezit la cruda realitate, că pentru nutrirea spirituală a credincioşilor noştri nu este altă hrană, decât „epistoliile" bune de legat la grumazul cânelui (cf. articolul dlui Lupeanu din „Cultura Creştină" 1914)! La aceea a venit apelul din „Cuvântul Adevărului", hotărîrea noastră, de a scoate ceva şi binevoitorul ajutor dela Orade! Cu acestea, pe cum tu ai

BCU Cluj / Central University Library Cluj

scris în „Cultura“, s'a trecut dela vorbe la fapte! Desvoltându-se apoi „Calea Vieții“ în formă de revistă și apoi de foaie săptămânală, a rămas, ca elaborarea temelor singuratice să se facă în forma unor broșuri. Și s'au născut diferitele biblioteci! Noi am scos „Cărțile poporului“; Iuliu Pop a început „Biblioteca bunului creștin“, din care a dat un număr, apoi a trecut la „Biblioteca poporală“ a revistei „Cuvântul Adevărului“, în care a scos iarăș 2 numeri. Fratele Alexandru Lupeanu a stat la Cluj pe lângă biblioteca „Bunavestire“, care cu 1 nr. s'a terminat și acum scoate „Cărțile răsboiului“, care dorim să nu țină mai mult, ca răsboiul! (Trebuiau adecă începute demult). In fine Lugojul, care a aprobat până acum 3 biblioteci poporale, ne surprinde cu una nouă: „Biblioteca creștină“, din care a apărut un număr de păr. Al. Ciura și nu știm, cine va face al 20-lea!

Ei bine, ce-i asta! Asta orice poate fi, numai acțiune conștie și sistematică a oamenilor unei biserici, nu se poate numi! Și dacă tu ești de părerea, că până la înfăptuirea „sf. Uniri“ să rămână grupările actuale cu aceea deosebire, că să se facă grupări similare (să se scoate deci gazete și cărți) și la Orade și la Gherla (aici scoate dl Deac, apoi Anca), — eu, să mă ierți, iubite frate, sunt de altă părere! Inainte de toate *neg, că contemplata organizație ar sistà naturalminte aceasta stare.* Grupări afară de aceea, nu va fi nime în drept să le oprească, nici nu s'a făcut la nici o nație; ba e foarte probabil, că vor fi atari grupări și pe viitor, căci vor fi totdeauna oameni, a căror ambiție sau sete materială nu o va puteà îndestulì societatea „oficioasă“. *Altceva* trebuie aici schimbat: mentalitatea oamenilor. Să fie în noi mai mult dor de înțelegere, mai multă unire, mai multă obiectivitate; atunci, cu sau fără „sf. Unire“, va fi numai aceea, ce e de lipsă și vor încetà grupările fără rost!

Cu privire la gazete sunt de părerea următoare.

a) Prima foaie a noastră, *„Unirea“*, să se renască. Mult auzim vorba asta, dar puțini se gândesc la aceea, cum trebuie să fie renașterea. Aici e dătător de ton scopul: ca foaia să pătrundă *cât mai larg.* La aceasta se recere: să n'aibă caracter preoțesc, să apară cu material potrivit, totdeauna la timp! Ca foaie bis. politică apare mai mult un organ al preoțimii, oficioasa ori semioficioasa arhidiecezei! Oficioasa arhidiecezei sunt circularele; organe ale preoțimii sunt revistele de spe-

cialitate; „Unirea“ să aibă scris pe ea „foaie politică-naţională“, care de sine înţeles apără, unde trebuie, interesele bisericii noastre! Cu un redactor, care numai de foaie să stee, cu ceilalţi împreună-redactori într'adevăr chiemaţi spre aceasta, ca inimă şi inteligenţă, apărând şi punându-se pe postă totdeauna la timp, e imposibil să nu cucerească azi o foaie, cum au cucerit celelalte: „Drapelul“, „Foaia pop. român“, „Foia (azi Gazeta) Poporului“, „Calea Vieţii“! Tare rău econom trebuie să fie acela, care în acest timp de răsboiu nu s'a pus în picioare; aşà şi o foaie, dacă nu a avut să se lupte cu greutăţi speciale (cum sunt ale începutului). numai şieş să-şi atribuie, dacă nu a dat înainte. Eu ştiu, câţi îmi scriu: ce foaie este la Blaj, cât costă? (Chiar şi „Cuvântul Adevărului“ îl cere naţia!).

Deci „Unirea“ să fie: foaie politică-naţională, scoasă în Blaj, în toată privinţa *la timp!* La aceasta se cere însă, să aibă colaboratori şi corespondenţi buni şi din toate părţile, să aibă apoi legătură telefonică cu Pesta sau barem cu Clujul, în toată ziua, când apare!

Aşà are înţeles, să se scoată, altfel ba! Slabă mângăiere e aceea, ce o au unii dintre bătrânii noştri, bucurându-se numai că văd ceva venit din Blaj, fără să caute mai deaproape îndestuleşte conceptul „Blaj“, ori ba?

SCC Cluj / Centrul de Informare Istorică

b) Pentru preoţi, *foaie de specialitate,* să fie iarăş numai una. „Cultura Creştină“ şi „Cuvântul Adevărului“ să se contopească! Ca să le cuprindă, unele lucruri din „Cultura Creştină“, de interes mai general, să se lase revistei culturale-literare, care se plănueşte mai la vale! Ca să fie numai o revistă de specialitate preoţească, o cere împrejurarea, că mai multe nu poate comanda acelaş preot şi aşà împărţindu-se abonenţii, ambele vegetează; căci un preot trebuie să-şi mai ţină şi alte foi şi reviste! Bine înţeles, aceasta revistă să se redacteze în Blaj, adunând în redacţie bărbaţii de specialitate de pretutindenea!

c) *O foaie poporală creştină* e una dintre cele mai elementare recerinţe! La acest obiect eu fiind interesat, nu pot spune multe. Atâta poate, că mi-am dat toată silinţa să rezolv chestia cât se poate de real! Avut-am parte, har Domnului, de sprijinul multora, cărora deosebit le voiu mulţumi încă; văzut-am şi indiferenţă, criticism; e vorba, că bine-rău, cum s'a *putut* (acest putut se referesţe nu numai la mine, ci la toate împrejurările locale şi temporale), am dus o foaie la cea mai

mare desvoltare, ce a avut una dela noi și am grupat în jurul ei o cunună de oameni, cari de bună seamă îi asigură capacitatea de vieață. Dacă orice organizație ar dori o altă aranjare a acestei afaceri, eu sunt cel dintâiu cu care se va puteà sta de vorbă! După starea de azi foaia poporală s'ar edà deci în dieceza Lugojului.

d) Pentru o *revistă literară științifică,* de care încă ar fi mare lipsă, mai potrivit ar fi Oradea—Beiușul, ca oameni și ca loc. Pe cât știm, idea aceasta nici nu e nouă, numai începutul să-l vedem odată.

e) Dieceza Gherlei cu Năsăudul ar puteà edà eventual o *foaie pentru tinerimea școlară,* la care am concurge altfel toți din toate părțile.

f) Mănăstirea Prislopului e chiemată să dea *o revistă și cărți aschetice* poporului nostru!

Așà cu gazetele.

Iar ce privește *broșurile,* aici, frate, am mai puține de zis! Dintre diferitele întreprinderi, relevate mai la deal, se va întări și va rămâneà aceea, care e mai capabilă de vieață. Ar fi bine însă, ca în viitor să înceteze acele mișcări de concurență, cari înființează biblioteci pentru 2—3 numeri, căci n'au nici un rost și pentru inițiatorii lor poate fi mai neplăcut!

Iar cu privire la noi, una aș vrea să te întreb, iubite frate: ce înțelegi sub aceea „să nu se *comercialiseze* Comloșul prea tare și totuș să câștige colaboratori tot mai buni atât pentru gazetă, cât și pentru bibliotecă"! Ce înțelegi sub comercializare? Aceea, că am căutat mijloacele cele mai practice de existință? Aceea, că n'am neglijat colportajul? După părerea mea, comercialism e, când Anca și Birăuț și diecezana din Arad și altele edau epistolii, visuri și vând biblie anglicană și orice! Comercialism poate fi, când se înființează biblioteci, cu nr. 1 de bunul nostru Ciura (așà „Carte pentru toți" în Pesta, „Sămănătorul" în Arad și cea din Lugoj), sau când scriitori de ai noștri colaborează la gazete sau biblioteci neunite; dar noi cu ce am putut greșì în privința comercialismului, nu o știu! Nici tu nu cred, să fii intenționat a aduce o învinuire în ceva sens grav, ci ai voit poate numai să areți, că n'ai motiv de a ne lăudà prea tare, nu cumva să ne încredem.

Cu acestea, iubite frate, am și terminat!

Am promis, că voiu fi scurt și poate m'am întins peste așteptare. Aș fi foarte bucuros, dacă prin cele spuse aici, aș

fi contribuit încâtva la rezolvirea chestiei, ce ne preocupă. Şi mai bucuros aş fi, împreună cu toţi cei de sama noastră, dacă s'ar terminà cu vorbele şi s'ar începe faptele, căci, cum zicea Iezuitul acela: „planurile multe sunt mormântul faptelor“ — sau Românul, şi mai clar: vorbă multă sărăcie goală! *)

Al tău iubitor frate în Hristos

Dr. NICOLAE BRÎNZĂU.

Credinţa mucenicului.

— O pagină din psihologia eroilor crucii: sf. Apolloniu. —

(II. Articol final.)

Unul dintre sclavii sf. Apolloniu l-a pârît că-i creştin şi acum stă în faţa judecăţii să-şi dea seama de îi adevărat ori ba, ceeace înseamnă: să aleagă între vieaţă şi moarte. Nobilul fiu al Romei [1]) e în clar cu situaţia, dar e în clar şi cu ce are să facă şi să zică în situaţia dată.

„Apollo, creştin eşti“? sună întrebarea rece, cumpănită a lui Tigidius Perennius [2]).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şi tot aşà, calm şi cumpănit, răspunde şi cel întrebat:

„Da, îs creştin“! (1—2).

Sublime cuvinte, sublime clipite! Se poate oare să rămână cineva nemişcat când are norocul să vadă eroicul în

---

*) Dupăcum apare din această scrisoare deschisă, autorul ei, deşi pare a desaprobà părerea noastră referitoare la grupările de presă deosebite, în realitate — dupăce însuş are nu mai puţin decât 6 grupări —, nu diferă de ea decât numai în fixarea lor mai concretă şi o anumită modificare a lor. Acelaş lucru se poate spune şi referitor la chestiunea „Sf Uniri“, întrucât scriitorul acestor şire nicicând nu s'a încălzit şi nu se va încălzì de „Sf. Unire“ în senzul unei monopolizări oficiale a tot ce se chiamă presă bisericească, închipuindu-şi-o totdeauna numai ca o centrală îndrumătoare a singuraticelor grupări; cam în feliul cum ar fi o centrală a reuniunilor mariane faţă de singuraticele reuniuni autonome. Şi ca să ating şi chestinnea „comercializării“, am înţeles sub acest cuvânt pur şi simplu aparatul — exagerat şi credem neadmisibil —, cu care s'a făcut „reclama“ grupării dela Comloş. Necesitatea reclamei o admitem anume şi noi, dar am crezut că trebuie desavuată orice reclamă, care prea miroasă a „comercializare“. *Dr. Alexandru Rusu.*

[1]) Hilgenfeld şi Prinţul Maximilian de Saxonia susţin că mucenicul adevea a fost senator în Roma.

[2]) Prafectus praetorio între anii 180—185. În acest interval sufere martiriu sf. nostru. Cf. Rauschen o. c. p 15.

toată splendoarea sa si încă așà din deaproape, într'o făptură asemenea șieși?

Perennius e omul legii: e rece; Perennius e sceptic: e nepăsător; Perennius e roman: e mândru, nu-i impune orice, — dar acuzatul ce-i stă înainte îi impune. Îl respectează. Respectul se preface în simpatie caldă, carea îi șoptește: Păcat după un așa om! [1]).

Păcat că și Perennius — ca atâția alții de altmintrelea, — n'a avut tăria sufletească de-a cercetà mai deaproape și de-a se pune și el în slujba Adevărului ce i-a lucit învitător în persoana și prin rostul sf. Apolloniu. Decât că, durere, se repetă și aici cântecul trist al celor mulți și slabi: Video meliora...

Mucenicul însă nu se ține de paraliticii sufletești „mici de suflet, mari patimi"; pentru el Adevărul nu-i scăpărarea fulgerului ce-ți străluce o clipită, ca dup'aceea să te lase în întunerec și mai mare, făr' e stâlpul de foc al Isrăilului călător prin pustie spre țara dorită a Hanaanului. Spre aceasta își ațintește necontenit privirea; la lumina acestuia își face calea grea și plină de primejdii. Și asta cu atât mai vârtos, cu cât el e creștin, iar creștinilor însuși Soarele dreptății, Adevărul întrupat le luminează cărările, le usucă sudorile.

Ar fi prin urmare nu numai greșală dureroasă făr' de-adreptul o ticăloșie din partea sa dacă și-ar închide ochii și ar luà-o pe poteci lăturalnice, ferite de soare. „Cel ce se abate dela poruncile drepte și bune și minunate ale lui Dumnezeu, acela e un lăpădat de lege, un nemernic și un om într'adevăr fără Dumnezeu" (ἀθεός), zice cu îndreptățită asprime sf. Apolloniu. (4). Cum se și unește idea unui atare uitat de sine cu idea Dreptului în înțelesul Scripturii, cu idealul spre care trebuie să se silească toți câți în Hristos fiind botezați, întru Hristos li-se cade să fie și îmbrăcați; — cu idealul ce niciodată nu l-a pierdut mucenicul din ochi? Așa de adânc i-a întrat în inimă, așa de neșters i-s'a întipărit în suflet icoana scumpă și rară a Omului drept, visat de Horațiu, văzut, zugrăvit de sf. Apolloniu în cuvinte mai puțin elegante ca ale celui de mai 'nainte, dar — adaugem îndată — întruchipat într'un fel ce întrece închipuirea de-o mulțime de urmași ai

[1]) Perennius în tot decursul acțiunii sale judiciale se poartă neobișnuit de afabil și respectuos cu mucenicul. Cf. 3. 7. 10. 11. 13. 31. 35 43. 45,

lui Hristos, dintre cari face parte și cel ce ne-a lăsat descrierea frumoasă, fidelă a creștinului drept.

Iăt-o: „Cel ce se abate dela toată nedreptatea și idololatria și cugetele stricate (!) și fuge de tirănia păcatelor, și nici că se apropie de ea, — acela e drept!“ (4).

Să ne oprim acum puțin și să ne gândim la ceeace se cuprinde în cuvintele de mai sus, apoi să ne întrebăm inima: ce zice ea? — Nu se cade oare să ne prosternem cu smerenie, în fața Unuianăscut Fiu al lui Dumnezeu, darul căruia la așà înălțime de gândire și simțire știe să ridice pe bietul muritor slab în sine și plecat dela venirea sa pe lume spre rău? Apropiați-vă cătră Domnul și vă luminați! sfătuește prorocul pe fiii lui Israil. [1]). Apropiați-vă de Mântuitorul și vă înălțați, trebuie să se strige azi creștinilor, — vă înălțați în sferele senine ale unei vieți noui, curate, atât de curate, încât nici suflarea a ceeace nu-i nepătat nu poate s'o rabde.

Jurământul drept așà-i că nu-i păcat? „Et iurabis... in veritate et în iudicio et in iustitia“ se zice la profetul Ieremia [2]). Și sf. Apolloniu totuși se înfioară la cugetul lui.

Oare de ce? Să fie doară la mijloc ceva afectare, prefăcătorie, exaltare religioasă, bigotism, ori ce?

Nici una. Pricina îi cu totul alta. Ne-o spune el însuși. Auziți și vă mirați de-o fineță sufletească extraordinară ca aceasta. „Urît lucru este creștinului a jurà — zice dânșul, — pentrucă din minciună vine neîncrederea și întors: pentru neîncredere e jurământul“. (6).

Îl înțelegeți acum?

Unii cred că da, și alții cred că ba. Frații de sentimente, qui eodem Spiritu Dei aguntur, o să-l înțeleagă și admire. Pentru ceilalți însă pururea o să fie o carte închisă cu șepte peceți. „Animalis autem homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei“ [3]). Cu gândul la aceștia putem susținea despre unulfiștecare sfânt că ne'nțeles rămâne gândul ce-i străbate cânturile... Căci vieața sfinților e un cântec, cel mai măreț cântec al înțelepciunii, dreptății și iubirii nețărmurite a Ziditorului, izvorît din inimi calde, inimi curate, liniștite, fericite. [4]).

---

[1]) Ps. 33, 6.

[2]) Ier. 4, 2.

[3]) 1. Cor. 2, 14.

[4]) Cf. Dr. Paul v. Keppler: Mehr Freude. Freiburg im Br. 1916. p. 133. 174.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sophocle într'un moment de norocoasă inspirație exclamă cu uimire: Multe minuni sunt pe lume, dar ca omul nu-i nici una! și drept are! Noi astăzi însă cu și mai multă dreptate putem să spunem sus și tare, că mari și minunate sunt toate lucrurile Domnului, dar ca Omul mare în adevăratul înțeles al cuvântului: ca sfântul nu-i nici care. Acesta e pe-o formă de neasămuit ori unde îl întâlnim, ori când și între orișice împrejurări ale vieții.

Pilda o avem înaintea ochilor.

Ce grandioasă și superioară e figura sf. Apolloniu, care se înalță sfidătoare, senină, zimbitoare, (8), din val-vârtejul și haosul lumii ce-l încunjură și încearcă să-l tragă la sine. [1]).

Nebună încercare! Cași cum ochiul creștinului n'ar fi destul de ager să vadă urîciunea ascunsă sub hainele sclipitoare și pustiul ce rânjește din zimbetele înșelătoare; cași cum inima mucenicului n'ar fi îndestul de tare și de nobilă ca să respingă ofertul ce i-se face din partea lumii.

Înc'odată: nebună încercare! „... Minorem me non faciam, Perennius, neque inter rudera me abiciam" (16), răspunde rezolut, cu sfântă indignare nobilul ostaș al lui Hristos. Și cum nu s'ar indignă când vede că omului „icoanei spirituale și raționale, făcute de providența divină ca să domnească pe pământ" (8) i-se fac astfel de oferte dejositoare, nerușinate? El cel puțin așà știe și așà ține. Că apoi alții altcum cred și altcum fac — treaba lor. Ii compătimește și-l doare rătăcirea lor, dar îi lasă în bună pace, deoarece știe că unora ca acelora prin aceea că le vorbești nu le folosești mai mult ca soarele orbilor. (32). Din partea lui deci lumea poate fi liniștită; nu-i simte nevoia, nu-i caută prietinia. Clara pacta, — boni amici.

Adecă ar fi să fie așa; dar nu va fi. Ințelepciunea veșnică ne învață că urîtă e celui fărădelege calea cea dreaptă [2]) și asta trebuie s'o simtă toți cari cu bunăvoință voesc să trăească întru Isus. Ceștia se lapădă ușor de lume, dar nu se lapădă lumea de ei. Odată respinsă, încearcă din nou să-i

---

[1]) În ce privește starea religioasă de pe atunci cf. 16 - 22, unde aflăm descrierea plastică a înfiorătoarei rătăciri greco — romano — egiptene într'ale credinței. — Cetind celea ce se istorisesc acolo, nu se poate să nu ne intrebăm cu groază: până unde am fi »evoluat« oare pe terenul religios de nu venîà între noi Hristos Domnul?

[2]) Pilde 29, 28.

atragă în apele sale, ori cel puțin să le împiedece sborul. Mijloace îi stau la îndemână destule. Începe cu lingușirea, probează cu asprimea, continuă cu bagatelizarea, batjocorirea idealelor celui luat la ochi și-și sfârșește povestea cu preamărirea alor sale. Machinația e cunoscută și — durere! — e știut că prea de multe ori succede.

Valde aberrasti! îl lămurește sentențios pe sf. Apolloniu „cynicus quidam philosophus" (33), cu gravitatea celui convins c'a spus cel din urmă cuvânt al înțelepciunii. Vezi bine că „rătăcesc rău" cei ce o rup cu lumea pentru ca să se alature lui Hristos și partea părăsită își ține de netreculă datorință să „lumineze" pe bietul „rătăcit" ce greșală neiertată săvârșește când se bagă în robia unei ideologii învechite nesigure și câtă pagubă pentru el că se lipsește de atâtea foloase ce le-ar avea din legăturile cu societatea, cu lumea, îndeosebi cu „lumea mare" [1]).

Și tot așa și iar așa îi cântă și-i cântă omului cu milă de silă, pânăce îl zăpăcește, — dacă poate. Căci nu izbutește totdeauna. Sunt și oameni de aceia, cari nu se lasă îmbătați de sunetul vorbelor, cum e și mucenicul nostru. El nu-i retor, nici sofist, far e o minte limpede, sănătoasă, realistă, stăpână pe sine și sigură în ceeace susține și spune.

---

[1]) Halal de ele foloase! — Povestească-le și aprecieze-le un bărbat de seamă, dar neatins de »molima« clericalismului. »Cât despre relațiunile ‚cu lumea mare', studentul, — Payot vorbește despre studenți, dar tot aceea stă și despre alții, — studentul nu poate câștigă din parte-le decât o purtare desghețată și acest lustru de distincțiune, care e singurul folos ce-l poate trage. Ceeace se chiamă ‚lume' mai ales în provincie, nu-i o societate menită să oțelească inteligența, nici caracterul; în ea morala e de-o inferioritate întristătoare și de o fățărnicie fără margini, banul legitimează totul; singura religiune e adorația slugarnică a bogăției: un tinăr nu primește aici câtuș de puțin o lecție mai presus de nivelul mijlociu, foarte pogorît, al conștiințelor; de bună seamă nu primește pe lângă asta nici o lecție de cumpătare. Pe lângă aceasta nici nu învață să stimeze superioritatea inteligenței, nici a caracterului. Oamenii de lume, din cauza lipsei de orice cultură temeinică sunt strâns legați de prejudecățile domnitoare. Prostia fiind molipsitoare, dacă un tinăr e 'n legături cu acest fel de oameni, nu va trece mult și va vedeà cum ideile lui cele mai scumpe se spulberă și ceeace e mai grozav, va ajunge să-și bată joc de generoasa lui indignare de altădată în contra unei stări sociale defectuoase și de setea lui de dreptate și de sacrificiu. Lumea-l va face în curând, după tipicul ei, indiferent la tot ce nu e grije de carieră«. Cf. Payot o. c. p. 192—3. — Sapienti sat!

„Nu ne-am înșelat!“ — replică el celor ce-s atât de „cuminți“ în ochii proprii, cât să țină pe creștini drept un neam de proști, de rătăciți. — „Și chiar dac'ar fi rătăcire, — după cum dați voi cu socoteala, — să se zică că există un suflet nemuritor, că trebuie să dea omul seamă după moarte despre faptele sale, că virtutea își va luà plata sa la înviere și că există un Dumnezeu judecător, — noi numai bucură ne putem de-o rătăcire prin care am învățat să trăim corect“ (41—42).

Vorba lui Socrate în gura unui creștin! Cu acea deosebire totuși, că înțeleptul elin n'a avut fericirea de a vorbì răzimat pe temelia sigură a descoperirii dumnezeești și întărit în credința sa de pildele strigătoare a vieții creștine. Pe când sf. Apolloniu da. El e încântat de splendoarea virtuților ce le vede între ai săi și e mândru de aceasta. Și nici nu zăbovește să pună înaintea ochilor tuturor tabloul răpitor ce-l poartă în suflet.

»Invățăceii Cuvântului ce a fost la noi, zice mucenicul, — zilnic mor desfătărilor, pedepsându-și poftele rele prin înfrânare, fiindcă voiesc să trăiască după poruncile dumnezeești; și crede-ne Perennius cu siguranță, că nu mințim; nu se află doar' în noi nici o părticea de voluptate, care să nu fie îmblânzită, ba mai mult: chiar și privirea, orice privire urîtă, o alungăm dela ochi (ex oculis blandis), pentru ca inima noastră să rămână nepătată“. Apoi adauge cu satisfacție: „Pe lângă o astfel de viață, proconsule, nu ni-se pare a fi ceva molest să murim pentru Dumnezeul cel adevărat“ (26—27).

Să nu creadă însă nime, că creștinii se prefac când vorbesc ca ei mai 'naintе, de fapt însă iubesc moartea, fiindcă li-s'ar fi urît de vieață. Din contră: ei chiar și moartea numai de dorul vieții o iubesc. Bucuros trăiesc Perennius — se explică sfântul, — dar nici de moarte nu mă tem; tocmai pentrucă mi-e dragă vieața; bag' seama: vieața veșnică, nemurirea sufletului care și-a petrecut bine zilele în această vieață“ (30).

Nimic mai firesc acum decât mărturisirea sinceră a lui Perennius: Nescio, quid dicas, neque intelligo... El zice cu oarecare mândrie; noi îl ascultăm, cași eroul ce-i stă înainte, cu milă și părere de rău (31. 32).

Biblioteca Centrală Universitară Iași

După toate acestea ce mai poate nădăjdui lumea dela creștinul neîndupleca nici prin lingușiri, nici prin înfricări [1]), nici prin zeflemele? Iar dacă nu-s semne de izbândă, la ce să mai amâne cu îndepărtarea lui din ochii ei?

Definitum est: vrednic este morții! — Ca să învie vieții, — întregim noi propoziția.

Sf Apollonîu știe și el prea bine ce-o să fie capătul, dar înainte de a i-se spune osânda le dă tuturor să înțeleagă, că dânsul nu vede în ea ceva dejositor, fiindcă dimpotrivă: nu poate să o privească altcum decât ca singura plată de care s'au împărtășit și se pot împărtăși drepții de către lume. Gândul îi sboară la Socrate, la profeți, la Regele mucenicilor și amintește zisa plină de amărăciune, și plină de adevăr a lui Plato: „Dreptul va fi bătut, chinuit, legat; o să fie lipsit de ochi și dupăce a suferit toate relele, o să ajungă în furci“ (38—41).

Intreb din nou: se mai poate aștepta lumea dela unul care simțește și gândește în felul acesta?

Nimic. Prin urmare: moarte lui! Altă soluție și-așà nu-i când e vorba de „rătăciți“ incorigibili și primejdioși de felul acestuia.

Dar atunei ce mai stai la îndoială Perennius? Ți-e frică doară ție de moartea ce lui i-se pare, pe cât de firească și neîncunjurată, — pe atât de prietinoasă? [2]).

Sigur e ceva la mijloc. Vrea să mai facă o încercare; iată ce e. Nu-l lasă inima să osândească un astfel de bărbat.

„Credeam, Apollo, că mai la urmă te vei lăsà de gândurile tale....“

„Și eu nădăjduiam, proconsule, că vorbele de bine ce le-ai auzit o să-ți fie de folos, și că ochii tăi sufletești o să se lumineze prin cuvântul meu de apărare...“ (43—44).

---

[1]) La declarația judecătorului că așà s'a hotărît în senat, să nu mai fie creștini. el răspunde: »At vinci non potest decretum dei decreto humano, quo magis enim ii, qui ei confidunt, iniuste interficiuntur indemnati, qui nihil faciunt mali, eo magis numerus a deo augetur« Cf. 23—24.

[2]) »Verum cognoscere te volo Perennius, et in reges et in senatores eosque, qui multum habent potestatis, et in divites et în pauperes, et in liberos et in servos, et in magnos et in parvos, et in doctos et in indoctos, unam in omnes mortem statuisse deum iudiciumque post mortem fore de omnibus hominibus« (25). Și iarăși: »...molestum non putamus mori propter verum deum« (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nădăjduiam! Aşà de trist, aşà de lugubru oarecum sună aici acest cuvânt. Simţim din el toată durerea unui suflet mare, luminat şi tare, care trebuie să vadă cum trupul cu simţemintele lui inferioare orbeşte, buimăceşte paralisează pe atâţia oameni. — Perennius e unul dintre cei mulţi, — şi nu-l lasă să se desfăteze în frumseţa fermecătoare a Idealelor, nici să se încălzească, să se întărească şi să trăiască în şi prin puterea acelora. E 'nzădar, viteze: sunt puţini eroii! Piticii-s cu droaia şi-s stăpânii lumii. N'aşteptà să facă ce nu le dă firea.

„Aşi vrea să te slobozesc — zice Perennius cătră mucenie, — numai cât decretul lui Commodus nu-mi îngăduie..." (45). — Pilat încă ar fi vrut să sloboadă pe Mântuitorul, — numai cât nu i-a îngăduit aşà ceva frica de disgraţia Cesarului.

Palinodiam cano... Ştiţi ce urmează: Video meliora, proboque...

„Şi a poruncit să i-se taie capul cu sabia", cetim în Actele armenice ale sfântului, carele nu peste mult „sobria mente animoque prompto" (47), — dupăce aduce mulţămite Treimei preasfinte, că l-a învrednicit s'o sfârşească ca atâţia alţii dintre aleşii Domnului [1]) — o să-şi plece capul sub barda calăului. Pământul n'a fost vrednic să aibă aşà comoară; împodobească deci ceriul, căci e deschis deja. Acolo îl aşteaptă tot fraţi ieşiţi din luptă, ca el biruitor; şi o veşnicie 'ntreagă de plină fericire, unde nu vor mai fi lacrimi, nici moarte n'a mai fi. [2]).

---

[1]) »Gratias ago deo meo, Perennius proconsul, cum omnibus, quicunque confitentur deum omnipotentem et unigenitum eius filium Iesum Christum et sanctum spiritum, etiam pro iusta sententia tua mihi salutari«. (46). Pe cum vedem în inima mucenicului nu se află nici urmă de mânie ori indignare contra pâritorului ori a judecătorului său, cu toate câ ştie ce nedreptate i-se face din partea acestuia şi cu ce nerecunoştinţă îi este plătită bunătatea din partea celuialalt. Pricina e uşor de ghicit: sf. Apolloniu e un erou creştin. Iar porunca cea mai mare a creştinilor e iubirea deaproapelui după cea alui Dumnezeu. Aceasta a ştiut-o, — şi a urmat-o şi el. Dovadă despre cea din urmă ne este viaţa sa, mai bine zis: moartea sa; cea dintâiu o ştim din mărturisirea proprie. (Servator noster Jesus Christus): »Docuit iram dimittere, cupiditati moderari voluptates domare, tristitiam amputare, communicantes fieri, amicitiam augere, ostentationem deponere, ad vindictam offendentium non convertere, mortem ex iurisdictione inlatam contemnere, iniuriam non facientes, sed accipientes, praeterea legi ab eo latae oboedire, regem honorare...« (37). Aşà a ştiut mucenicul să priceapă şi să urmeze învăţătura Măestrului său.

[2]) Apoc. 21, 4.

Vrednic este! Vrednic este!

In lumea antică s'a vorbit, creştinii au arătat ce 'nseamnă a fi: Hostium victor et sui. In cele de mai sus ne-am apropiat şi noi de unul dintre aceştia. Mărire lui Dumnezeu celui ce s'a plecat la om tinzându-i mână de ajutor şi laudă eroului ce s'a ţinut cu inimă tare de mâna ajutătoare. Repet: Laudă lui, căci: Vrednic este!

P. GREGORIE D. NEDA.

Temeiurile mişcării noastre.

— Necesitatea criticei. —

Te vei mirà, iubite cetitorule, de titlul articolului de faţă care-ţi va evocà în memorie un articol recent apărut în aceste coloane, semnat de Senior, „Temeiurile nădejdii noastre", scris cu nobila tendinţă de-a „îmbărbătà" pe lucrătorii „prezenţi" în via Domnului, de-a „clarificà" situaţii „necunoscute de toţi, ori privite rău în un moment, când stăpâneşte în inima omului pusilanimitatea, ori mânia ori egoismul dur".

Foarte bine! Suntem împăcaţi toţi fără deosebire cu tendinţa autorului, nu însă cu materialul său de argumentaţie.

Şi iată pentruce!

Nime, nici chiar „confratele" părintelui Senior dela exerciţiile spirituale „care vorbià cu o adâncă durere şi serioasă îngrijire" de viitorul bisericii noastre nu cred să fie bârfit instituţiunile culturale din Lugoj, ori cele din Gherla datorite marelui episcop Vasile, şi cu atât mai puţin faptele umanitare ale lui I. M. Moldovanu, Dr. Teodor Mihali (pe care păr. Senior l-a uitat din catalogul mecenaţilor noştri), Dr. Teodor David, George Pop de Băseşti, Simeon P. Mateiu ş. a. Nici nu cred să fie cineva aşà de cinic să tăgăduească tot şi să nu recunoască nimic bun în biserica noastră. Un adevăr bine de însemnat acesta, ca să nu ne luptăm cu fantoame ori, ceeace ar fi şi mai ridicol, cu mori de vânt!

Dacă tocmai vrea părintele Senior să înăbuşe glasurile stridente dela convenirile preoţeşti, cari prin criticele lor reduc „aproape totdeauna însufleţirea, împuţinând pofta de muncă şi sporind tânguirile cari nu duc la nici un bine", glăsuească — dacă poate — cam în felul următor: „Băieţi, nu fiţi îngrijoraţi! Toate merg bine! Avem bărbaţi providenţiali în toate posturile noastre publice! Zi şi noapte priveghiazà şi se roagà pentru

prosperarea instituţiunilor existente, ba se istovesc jertfind din greu pentru crearea instituţiunilor noue, reclamate de spiritul timpului. Specificând, Vă pot declară că presa noastră nu numai că e pe acelaş piedestal cu a compatrioţilor noştri, ci în unele privinţe e chiar superioară şi de model şi străinătăţii. Provocări de-a plăti abonamentele nu vor mai apăreà în coloanele publicaţiunilor noastre, iar restanţierii şi trasele postale astăzi, când tot omul îşi ştie datorinţa, sunt lucruri necunoscute. Azi mâne noi vom fi măestrii presei mondiale! Cărţile noastre poporale se desfac în sute de mii, ba chiar milioane de exemplare, iar cele ştiinţifice, după specialităţi, le primesc miile ori chiar zecile de mii de membrii în schimbul cotizaţiilor regulate, lunare sau anuale. — Tot aşà şi cu mişcarea catehetică. Nu numai că manualele noastre sunt elaborate toate după ultimele postulate ale ştiinţei şi artei catehetice, fiind împodobite cu admirabile ilustraţiuni artistice, încât elevii şi elevele nu ştiu cum să soarbă mai cu sete dintr'ânsele cuvântul lui Dumnezeu, ci au ajuns să servească de model şi altora. Acum se traduc în toate limbile europene. Tot asemenea e cu lucrările noastre originale româneşti de teologie speculativă, mistică, ascetică, practică ş. a. ele formează hrana principală a spiritului omenesc. Ca la noi nu-i la nime! — Fiind aşa de bine organizaţi în lăuntru, fireşte că nu mai poate fi vorba să ne ameninţe nici o primejdie mare dinafară. Contele Apponyi, capacitat de noi, a înţeles nedreptatea ordinaţiunilor sale, a scos preparandiile de sub regimul excepţional; şcoli — avem toate garanţiile — mai mult nu se vor închide, nici dascăli pe nedreptul nu vor fi trimişi în penzie; autonomia catolică încă se va face cum noi o dorim, deoarece în comitetul, care va elaborà statutele autonomiei, noi formăm majoritatea. Şi nu numai preparandiile, dar şi celelalte şcoli ne sunt perfect asigurate, având fonduri aşà de mari, încât ne putem salarizà, după plac şi după recerinţele economice, toţi dascălii şi profesorii noştri, ba ne putem permite luxul să deschidem în curând şi vre-o universitate românească..."

Dar nu mai continuăm. Aşà să glăsuească, repet, dacă poate, părintele Senior şi atunci la convenirile preoţeşti nime nu va mai zice nici cât nici mâr. Aşà „temeiuri" să pună „nădejdii" noastre a tuturor, şi atunci îl asigur că nime nu va mai cheltui un picur de cerneală pentru cererea de reforme

BCU Cluj / Central University Library Cluj

trebuincioase ori pentru intensificarea vieții noastre bisericești pe toate terenele publice.

Ba, eu unul, cunoscând firea în veci nemulțămită a omului aici pe pământ, sunt încredințat că chiar și în starea aceea ideală pe care, dacă ar putea-o vrăjl în mod magic păr. Senior, ar încetă, poate, pe un moment criticele, s'ar reluà cu siguranță mai târziu. Critica cuminte doar nu descurajază, nu împuținează însuflețirea și pofta de muncă, nici nu e tânguire băbească. Din contră ea este o mare *necesitate sufletească*. In toate domeniile vieții publice (literatură, politică, artă știință) ea face mai mult decât conduce opinia publică; ea creiază și susține o atmosferă prielnică de discuții, de luptă, de idei, de stimulare la rodnicie. Ea pregătește și săvârșește opera cea mare a selecțiunii valorilor. Ea însuflețește pe luptători și le dă energia de a învinge. O societate căreia îi lipsește critica, se paralisează în mod fatal, cade în somnolență și inerție. Și cred că nu aceasta o dorește părintele Senior. Critica adevărată e doar ceeace face să fiarbă, să ciocotească, să circuleze și să pună în lucrare toate energiile vitale. Scopul comun ne este doar ca să nu rămână nici un talant îngropat. De aceea, eu cred că face foarte bine când, constatând binele și frumosul, arată că încă tot n'am ajuns la țintă, căci se poate, este ceva și mai bun și mai frumos! Nu înzădar se rugà așà lui Dumnezeu unul din cei mai energici luptători germani:

„Dușmani trimite-mi dintre cari nu iartă:
Puterile în luptă se deșteaptă!
. . . . . și încă una:
Avânt în zări de aur minții mele,
Și să-mi anini cununa,
Cununa 'ntreagă, cât mai sus în stele".

IOAN GEORGESCU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Insemnări.

Motivarea proiectului de autonomie și biserica noastră. Cunoaștem în sfârșit și motivarea proiectului de autonomie al ministrului Apponyi. Este o lucrare de 19 pagini cvart mare, și se împarte în *motivarea generală* (11 pag.) și în *motivarea specială* (8 pag.) a proiectului. In partea primă ni-se lămurește

conceptul autonomiei bisericeşti cu deosebită considerare la desvoltarea particulară a dreptului ungar, se expune apoi pe larg şi cu multe amănunte starea de drept a bisericii catolice din Ungaria, pentru ca la urmă să se arete pentruce şi în ce chip voieşte proiectul de lege să rezoalve această problemă trăgănată, din deosebite cauze, de 70 ani. In partea a doua se motivează § de § dispoziţiile proiectului, dându-ni-se în legătură cu § 3 pe aproape 4 pagini o largă orientare asupra desvoltării autonomiei particulare a statului catolic ardelean, care după credinţa ministrului, va puteà servì — mai cu seamă în ce priveşte şcolile medii —, ca normă vrednică de imitat şi autonomiei regnicolare.

Despre *biserica noastră* încă se face pomenire în cadrele motivării şi anume în două locuri. In partea generală se vorbeşte de ea în legătură cu lucrările celui de al doilea congres autonomic (11 Noemvrie 1897—10 Martie 1902), a cărui statut organic pe cum şi proiectul de răspuns al ministrului de culte se înaintase în cursul anului 1913 spre aprobare Maiestăţii Sale. „*Tot acolo s'a prezintat,* zice motivarea, *şi memoriul separat al arhiereilor provinciei mitropolitane gr.-cat. de Blaj în cauza autonomiei, pe care Maiestatea Sa prin decisul său preaînalt de 21 Iunie 1903 l-a trimis, împreună cu proiectul de răspuns al ministrului, spre opinare corului episcopesc*". Se mai pomeneşte apoi biserica noastră în legătură cu § 3 la motivarea specială. Aici se spun următoarele: „Că statul catolic ardelean se va organizià definitiv, în cadrele legii ce se va aduce, într'un chip întru toate congruent cu organismul comun, ori după ceva modalitate, justificată prin desvoltarea sa istorică particulară, eventual diferită? este o chestiune de amănunt care cade afară de cercul de afaceri al legislaţiunii şi este de a-se rezervà adunării de constituire; *pe cum şi chestiunea aceea, că provincia mitropolitană gr.-cat. de Alba-Iulia şi Făgăraş în ce chip să se aşeze în cadrele autonomiei regnicolare pe temeiul raporturilor sale speciale* (különleges viszonyai alapján minő módon illeszkedjék bele az országos autonomia kereteibe)"?

Atâta are despre biserica noastră motivarea proiectului de autonomie şi nici un cuvânt mai mult. Atâta ajunge însă pentru a ne face să înţelegem, că proiectul de autonomie al ministrului Apponyi de fapt intenţionează şi încorporarea bisericii noastre în cadrele autonomiei catolice regnicolare. De acum atitudinea noastră faţă de această problemă atât de vi-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

tală a bisericii noastre se indică dela sine și este, că trebuie să luptăm cu toate armele legale ca proiectul să nu se voteze fără a se cuprinde în el și dispoziții speciale pentru *autonomia separată a bisericii noastre.* Iar dacă proiectul totuș s'ar votă fără atari îndreptări, ni-se impune ca sub scutul legii votate și pe temeiul enunțierii principiare ce ea va cuprinde să ne apărăm din toate puterile neatârnarea și autonomia ei de până acum, de care cu nici un preț nu-i iertat să ne poată lipsi putere omenească.

Provincia noastră bisericească — deși văduvită chiar în aceste vremuri, când mai mare lipsă am aveà de un cap luminat și plin de energie — suntem adânc convinși, că va ști totuș să-și păzească nevătămată moștenirea primită dela părinți. Și „cu noi este Dumnezeu!"

Dr. Alexandru Rusu.

CRONICĂ.

La moartea mitropolitului nostru. Intâmplată la adânci bătrânețe, la vrâstă de 77 de ani, când după vorba psalmistului vieața este mai mult „osteneală și durere", moartea păr. mitropolit Victor a fost totuș neașteptată și cu totul nedorită. Intre împrejurările extraordinar de grele, în cari se găsește azi biserica noastră ea vine chiar ca o grozavă lovitură pentru toți, cari își dau seamă ce poate să însemne *și pentru noi* o schimbare la cârma bisericii, în aceste vremuri cu legi multe și atât de încâlcite.

Sentimentul acesta a stăpânit în aceste zile pe toți fiii bisericii și neamului nostru. Intreagă *presa* noastră, puțină câtă o avem, relevând în cuvinte bine simțite frumoasele calități de bun păstor al turmei sale române unite, îngroașă cadrul de jale al scrisului său tocmai în vederea nesiguranței provocate prin moartea lui, venită într'o vreme atât de nepotrivită. Acelaș lucru s'a desprins pentru noi și din impozantul *cortegiu funebru*, care a însoțit osemintele reci ale adormitului până la groapa lui săpată nu departe de mormântul lui Bunea. Preoți și mireni, cu toții, cari am vărsat câte o lacrimă sinceră pentru celce, a fost „cununa capului nostru", am priceput tot în acest înțeles și *panegiricul* cu înălțătoare accente de demnitate creștină și românească a păr. canonic Suciu.

Cu adevărat *tot ce-a încunjurat moartea* celui ce 43 de ani a stat ca arhiereu în fruntea bisericii noastre, dela primul dangăt de clopot, care vestea Blajului încetarea lui din vieață și până la ultimul bulgăr de țărînă ce-a căzut pe sicriul lui de metal, dela prima vorbă șoptită în camera de durmit a mortului până la ultima deslegare a celui mai în vrâstă arhiereu în vieață, totul s'a petrecut în semnul celei mai desăvârșite dureri, inspirate cu deosebire prin grija zilei de mâne.

Dar precum trecătoare sunt toate, trecătoare a fost și această împrejurare, căci, deși conștii deplin de greutățile uriașe ce ne așteaptă, astăzi privim dejà cu încredere în viitor, bineștiind, că atunci când e primejdia mai mare este Dumnezeu mai aproape decât ori când. Ne-a spus-o El și noi îi credem, pentrucă știm cui am crezut! (ar.)

*

Alte două conferențe episcopești. Prin nimic nu se învederează, poate, mai bine situația deosebit de grea a bisericii noastre decât prin faptul, că arhiereii noștri tot mereu sunt necesitați să se adune pentru a se sfătui împreună asupra procedurii ce trebuie să urmeze în legătură cu evenimentele la ordinea zilei. Desele conferențe episcopești sunt însă în acceaș vreme și o dovadă foarte grăitoare, că arhiereii noștri nu cruță nici o osteneală, când e vorbă de interesele vitale ale bisericii pe care o conduc.

1. După cele trei conferențe ținute în partea din urmă a anului trecut, cu prilejul înmormântării păr. mitropolit *episcopii noștri* s'au sfătuit acum de nou aici la Blaj, în 25 Ianuarie c. Chestiile cari au format obiectul conferențelor trecute, neobținându-se încă privitor la ele remediile solicitate, au ajuns de nou pe tapet, adăugându-li-se de astădată și provocarea directă a primatelui de-a luà măsurile pentru complinirea celor 23 locuri de reprezentanți ai bisericii noastre la congresul autonomic regnicolar, ce se va convocà foarte curând după votarea și aprobarea proiectului de lege al ministrului Apponyi. Punctul acesta din urmă — care, durere, ridică mai pe sus de orice îndoială, că proiectul ministrului Apponyi vrea să ne înghită și pe noi —, a fost proprie cauza adevărată a acestei conferențe.

Hotărîrile luate în această conferență, că adecă *„să se persiste pe lângă atitudinea de până acum«*, și în consecință *»să se pretindă,* conform drepturilor bine precizate atât în dreptul canonic cât si în dreptul public maghiar, *autonomie*

proprie și separată pe seama bisericii greco-catolice române«, dupăcum le fixează comunicatul oficios, sunt foarte demne și cât se poate de mulțămitoare, având darul de-a desființia din sufletele noastre orice umbră de neîncredere în puterile de vieață ale bisericii noastre. Cuvântul arhieresc, fixat în cele de mai sus, nu este doar un cuvânt numai al lor, ori și mai corect: nu este cuvântul lor, ci cuvântul întregului cler și a tuturor mirenilor provincici noastre bisericești. Acum s'a spus prin rostul arhiereilor, *el se va spune însă*, dacă lipsa o va cere, și prin rostul de tunet al miilor și sutelor de mii de credincioși ai bisericii noastre, cari cu nici un preț nu vor putea fi despărțiți de arhiereii, cari luptă pentru neatârnarea deplină a scumpei noastre biserici.

2. Tot în cauza autonomiei și probabil cu scopul de-a obțineà acolo învoirea arhiereilor noștri în cauza complinirii locurilor rezervate bisericii noastre în congresul autonomic regnicolar, au ținut o conferență la Budapesta și *episcopii catolici maghiari*, în 9 Ianuarie c. La această conferență fixată pe a treia zi a sărbătorilor noastre de Crăciun arhierei noștri nu s'au prezentat, zădărnicind astfel probabil orice hotărîre meritorică, dupăce conferența aceasta nu a dat publicității nici un comunicat. De aceea nici nu ne putem ocupà mai în merit de această conferență, atât de remarcabilă pentru noi prin faptul, că episcopii noștri au arătat cu acest prilej primatelui din Strigon, că pe cum biserica noastră nu este supusă puterii lui primațiale, întocmai așà nu sunt nici ei datori să participe la conferențele episcopești convocate de dânsul. Am ținut totuș s'o încrestăm pentru importanța deosebită a acestui fapt. (ar.)

BPC Cluj / Central University Library Cluj

*

Mișcarea din capitlul mitropolitan Pentru importanța deosebită ce revine în urma morții arhiereului capitlului catedral, credem că e bine să încrestăm schimbările ce s'au făcut în timpul din urmă în oficiile purtate de singuraticii ei membri.

Incă înainte de moartea păr. mitropolit, slujba de *inspector școlar arhidiecezan* a trecut, din cauza de boală, dela păr. A. Uilăcan la directorul gimnazial *Dr. A. Cheţianu*. Revizorul admin. centrale capitulare *Dr. Vasile Suciu* a fost ales în 25 Ianuarie de *vicar capitular*, intrând în locul lui păr. *Dr. A. Nicolescu*, fostul vicar general. Domeniul mitropolitan a trecut pe tot timpul sedisvacanței sub administrația centrală capitulară, iar de economl al domeniului a fost ales păr. *Iosif Hossu*.

De încheiere mai amintim, că păr. Dr. V. Szmigelski a încetat în chip firesc de a mai fi vicar general arhiepiscopesc. Celelalte slujbe au rămas neschimbate. (r.)

Cărți și reviste.

A. Melin, Cărțile răsboiului. Nr. 1. *Plugul Domnului.* Blaj 1917. Prețul 16 fileri; Nr. 2. *Din răsboiu. Versuri și cântece.* Blaj 1918. Prețul 50 fileri.

Intre ceice au arătat dela începutul răsboiului, cât de rău stăm în privința literaturei poporale, mai cu seamă religioasă, a fost și tinărul scriitor *A. Lupeanu* (Melin). Numai cât Dsa nu s'a oprit la constatări și recriminări, ci s'a pus pe lucru. O dovadă mai mult că critica adevărată nu reduce insufletirea și nu împuținează pofta de lucru, din contră o sporește și potențează. Intâiu doar trebuie să-ți fixezi cadrele, între care te poți mișcà, apoi să te miști. Așà a făcut dl Lupeanu.

Ca să lumineze poporul nostru asupra nenorocirii celei mari a răsboiului a scris în Nr. 1 al »Cărților răsboiului« cuvinte foarte potrivite pentru zilele de acum, sub titlul »Plugul Domnului«. O splendidă predică poporală despre rostul răsboiului. Asemănări frumoase, luate din vieața dela țară, ziceri scurte și sentențioase, pline uneori de o sevă cu adevărat Carlyle-ană, jocuri de cuvinte drăguțe, ca în toate lucrările acestui scriitor. Nu cităm, căci nu ni-e scopul să scriem studiu amănunțit, ci numai să încrestăm după cuviință »Cărțile răsboiului«.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tot așà e și Nr. 2 »Din răsboiu. Versuri și cântece«. O culegere absolut superioară, ca metod și conținut, tuturor culegerilor de versuri poporale apărute sub durata răsboiului (înțeleg cea tipărită de P. Bariția la Cluj, apoi cele două broșuri de Dr. P. Cioioca la Caransebeș, și cu atât mai vârtos cele dela Gherla ori dela Comlăușș). Aceasta nu numai fiindcă broșura dlui Lupeanu e împodobită cu o copertă artistică foarte frumoasă lucrată de talentatul nostru pictor *Flaviu C. Domșa,* ci și fiindcă versurile și cântecele de aici sunt împărțite și grupate cu gust și pricepere. Aici nu te năpădește un puvoiu de versuri, și mai bune și mai rele, ca în alte colecții, la cari nu mai știi ce a fost la începutul ori la mijlocul chilometricului vers, ci prin titluri potrivite versul lung e desfăcut în părți mai mici, așà încât ușor poți face o ochire ori o reprivire asupra cărticelei întregi. De altfel broșura este oglinda adevărată a sufletului poporal în cursul răsboiului de până acum. Afli acì descrisă pe scurt, dar frumos, mobilizarea din vara 1914, apoi luptele din Sârbia, Galiția, Rusia, mai apoi Italia (munții Tirolului zice broșura) și încheie cu o mișcătoare rugăciune de pace. Versurile se caracterisează pe lângă frumseța formei și prin o sănătoasă filozofie poporală. De aici pot vedeà și stăpânitorii noștri, ce suflet drept, loial și cinstit e soldatul român. Broșura ne face cinste în toate privințele.

Și mă gândesc acum, ce foaie minunată ar ștì redactà dl Lupeanu pentru poporul nostru dela sate, dacă ar aveà mijloacele materiale de lipsă! Cunoscându-i gustul și priceperea și-ar

Cărți și reviste.

A. Melin, Cărțile răsboiului. Nr. 1. *Plugul Domnului.* Blaj 1917. Prețul 16 fileri; Nr. 2. *Din răsboiu. Versuri și cântece.* Blaj 1918. Prețul 50 fileri.

Intre ceice au arătat dela începutul răsboiului, cât de rău stăm în privința literaturei poporale, mai cu seamă religioasă, a fost și tinărul scriitor *A. Lupeanu* (Melin). Numai cât Dsa nu s'a oprit la constatări și recriminări, ci s'a pus pe lucru. O dovadă mai mult că critica adevărată nu reduce insufleţirea și nu împuţinează pofta de lucru, din contră o sporește și potenţează. Intâiu doar trebuie să-ți fixezi cadrele, între care te poți mișcà, apoi să te miști. Așà a făcut dl Lupeanu.

Ca să lumineze poporul nostru asupra nenorocirii celei mari a răsboiului a scris în Nr. 1 al »Cărţilor răsboiului« cuvinte foarte potrivite pentru zilele de acum, sub titlul »Plugul Domnului«. O splendidă predică poporală despre rostul răsboiului. Asemănări frumoase, luate din vieața dela țară, ziceri scurte și sentenţioase, pline uneori de o sevă cu adevărat Carlyle-ană, jocuri de cuvinte drăguțe, ca în toate lucrările acestui scriitor. Nu cităm, căci nu ni-e scopul să scriem studiu amănunţit, ci numai să increstăm după cuvinţă »Cărţile răsboiului«.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tot așà e și Nr. 2 »Din răsboiu. Versuri și cântece«. O culegere absolut superioară, ca metod și conţinut, tuturor culegerilor de versuri poporale apărute sub durata răsboiului (înţeleg cea tipărită de P. Bariţiu la Cluj, apoi cele două broșuri de Dr. P. Cioloca la Caransebeș, și cu atât mai vârtos cele dela Gherla ori dela Comăușu). Aceasta nu numai fiindcă broșura dlui Lupeanu e împodobită cu o copertă artistică foarte frumoasă lucrată de talentatul nostru pictor *Flaviu C. Domșa,* ci și fiindcă versurile și cântecele de aici sunt împărţite și grupate cu gust și pricepere. Aici nu te năpădește un puvoiu de versuri, și mai bune și mai rele, ca în alte colecţii, la cari nu mai știi ce a fost la începutul ori la mijlocul chilometricului vers, ci prin titluri potrivite versul lung e desfăcut în părţi mai mici, așà încât ușor poți face o ochire ori o reprivire asupra cărticelei întregi. De altfel broșura este oglinda adevărată a sufletului poporal în cursul răsboiului de până acum. Afli acì descrisă pe scurt, dar frumos, mobilizarea din vara 1914, apoi luptele din Sârbia, Galiţia, Rusia, mai apoi Italia (munţii Tirolului zice broșura) și încheie cu o mișcătoare rugăciune de pace. Versurile se caracterisează pe lângă frumseţa formei și prin o sănătoasă filozofie poporală. De aici pot vedeà și stăpânitorii noștri, ce suflet drept, loial și cinstit e soldatul român. Broșura ne face cinste în toate privinţele.

Și mă gândesc acum, ce foaie minunată ar ştì redactà dl Lupeanu pentru poporul nostru dela sate, dacă ar aveà mijloacele materiale de lipsă! Cunoscându-i gustul și priceperea și-ar

alege, cred, și colaboratorii mai bine ca alții; n'ar primì în coloanele sale tot felul de bazaconii. Și până ce va ajunge însă să poată întemeià o foaie pentru popor cum se cade, tot cititorul și omul de bine e dator să-i dea sprijinul, lățind în cercuri cât mai largi »Cărțile răsboiului«, care pe lângă aceea că sunt bune, sunt și ieftine. (ig.)

TELEFON.

Manuscrisele nu se înapoiază.

Tuturor celorce ne-au trimis proteste în cauza autonomiei. Foarte bine! Așà înțelegem și noi o luptă cu sorți de izbândă, dacă ostașii de rând, credincioșii noștri de pretotindeni, în frunte cu preoții lor, dau tot ajutorul posibil arhiereilor chiemați să conducă lupta. Pilda Dvoastră va trebuî imitată din partea tuturora, pe cum sperăm că se va și face în timpul cel mai scurt și atunci nu se poate, ca biserica noastră să nu iasă biruitoare din lupta sa dreaptă pentru existință.

»*Unirea*« *Blaj*. Impărtășiți, Vă rugăm. »protopopului« Dvoastră cu articolul său »din afară«, că a copiat prea fidel ideile din lăuntrul »mănușei« Dvoastră de acuma-s patru ani, decât să-i putem crede. că de fapt ar fi încins cu brâu roșu. Că redactorii de azi ai »Unirii« au fost într'o vreme — cum bine știți: numai din necesitate! — profesori la seminarul nostru, că organul lor e vechiu, și că dânșii aveau un nume de scriitor de pe când noi eram încă pe băncile școlii, sunt tot lucruri cari n'au darul de-a puteà salvà reputația unui organ de publicitate și pe deasupra sunt un clișeu prea tocit din cale afară decât să mai poată impresionà pe cineva. Nu, Dlor! O problemă ca aceea a presei noastre bisericești și o chestiune de vieață a bisericii noastre cum e aceea a unui organ politic al ei, nu se pot rezolvi cu răspunsuri »protopopești« fabricate în redacție ori cu scrisori de aderențe idem, ci cu totul pe alte căi. »Unirea« renăscută — cum pareică e pe cale s'ajungă (ne gândim la noul membru intern de redacție!), va trăi — și ajute-i Dumnezeu să trăiască —, dar fără aceasta, cu toată vrâsta ei înaintată, ori poate tocmai de aceea, va trebui să facă loc unui organ, a cărui existință să răzime pe alte temeiuri. Satul într'adevăr arde, cum bine zice »protopopul« Dvoastră, dar tocmai faptul acesta trebuie să ne îndemne pe toți la o renaștere a presei noastre bisericești, care singură — e convingerea noastră cea mai intimă — ne va puteà face serviciile unei bune reuniuni de pompieri. Numai cât la asta nu se ajunge prin aceea, că asemenea unor babe ne vom pieptănà împrumutat barba stufoasă a propriului orgoliu, ci singur așà, că vom desvălì creștinește scăderile, că vom cercà pe toate căile să vindecăm ranele, având tăria să recurgem, când lipsa o cere, chiar și la operații mai dureroase. Și dacă cineva în aceste nizuințe de îndreptare și vindecare totuș nu vede decât »certuri și rivalități«, dovedește că este însuș o babă, căreia i-a slăbit vederea. In loc »să se mâhnească și să se disguste« în publicitate, unul ca acesta ar face mai bine, să se închidă în camera sa bătrânească, dăpănând acolo în taină firul filozofărilor sale postume. La stingerea focului din sat și așà nimic nu poate s'ajute; alții au chiemarea s'o facă! Dr. Alexandru Rusu.

Pentru redacție răspunde: Dr. Alexandru Rusu.
Proprietar-editor: Membrii redacției.

TIPOGRAFIA ȘI LEGĂTORIA ORDINII, TURN. GR. CAT. BALAMERSALUL—BLAJ.

Tipic Bisericesc

de

Dr. Victor Bojor, Aron Papiu și Ștefan Roșianu

O carte de cel mai mare folos pentru oricare preot de legea răsăriteană, prin care se promovează nespus de mult unitatea cultului pubiic dumnezeesc.

Se vinde cu 5 cor. și se poate avea deta librăria seminarială din Blaj.

Mai nou:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Copiii în răsboiu

— Schițe din zilele de acum —

de

Al. Ciura, A. Melin și Toma Cocișiu.

O mică broșură de 39 pagini, care ocupându-se de fragedele odrazle ale neamului nostru, lovite atât de crunt de urgia răsboiului, va puteà face foarte mult bine. — *Se vinde cu prețul de 50 fil.*

A apărut:

Teologia morală

Volumul I.

de

Dr. Alexandru Nicolescu,
canonic mitropolitan.

Lucrarea această, care cuprinde etica generală și o parte (despre virtuțile teologice) a eticei creștine speciale, umple o lacună de mult simțită a literaturii noastre teologice. Deși e lucrată ca manual pentru seminariile noastre teologice, cartea păr. **Dr. Nicolescu** va puteà face cele mai bune servicii și preoțimii noastre din cura animarum, fiindcă în cele peste 500 de pagini chestiile se ating destul de pe larg și cu un aparat științific ce stă la înălțimea vremilor de astăzi. — Mult poate folosì și intelectualilor noștri mireni, cari doresc o apro- fundare a vieții lor religioase morale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se poate aveà dela Librăria seminarială din Blaj pentru prețul de 10·50 C.